

BUSINESS, TRADE AND BUSINESS CULTURE IN SOCIAL RESPONSIBILITY CONTEXT

Батченко Л. В., д.е.н., професор
Гончар Л. О., к.е.н., старший викладач
Київський національний університет культури і мистецтв
м. Київ, Україна

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-107-7-8>

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУВАННЯ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ФОКУС

Проблематика соціального проектування як діяльності, направленої на вирішення важливих проблем у різних сферах суспільного життя, продовжує залишатися вкрай актуальною і символізує собою процес управління змінами в соціальному середовищі людини і, по-друге, підтверджує необхідність в соціальній практиці проектного мислення як суспільну потребу цілеспрямованій зміні і розвитку соціальних систем (соціальних об'єктів).

Т.М. Дрідзе у своїх роботах обґрунтовує проблеми соціального проектування через виникнення нового обширного поля науково-дослідницького пошуку, орієнтованого на інтеграцію міждисциплінарного наукового знання в соціальну практику, в практику соціально-орієнтованого управління [3].

В розумінні соціального проектування мають місце різні підходи, які умовно можна звести до трьох основних:

- об'єктно-орієнтований підхід (Г.А. Антонюк [1; 2]) – перевага віддається розробці проектів об'єктивної реальності, чітко проробляються всі вимоги;
- проблемно-орієнтований підхід (Т.М. Дрідзе [3]) – перевага віддається розробці різних альтернативних рішень поточних і перспективних соціально-значимих проблем;

– суб'єктно-орієнтований підхід (тезаурусний) (В.А. Луков [6]) – перевага надається врахуванню суб'єктного сприйняття об'єктивного світу з усіма його установками, ціннісними орієнтаціями.

Представлені через методологічний фокус цільові авторські конструкції соціального проекту мають спільний об'єднуючий параметр – соціум.

Соціальне проектування звернене на людей, чия глибинна характеристика пов'язана з їх діяльністю як зі способом існування соціальних систем. Саме через діяльність можна впливати на потреби і здібності, на відносини й інститути, тобто на все суспільство. Тому соціальне проектування – це, насамперед, проектування діяльності людей (функцій, процесів, операцій).

Відомими вченими в області соціальної теорії та практики В.І. Курбатовим і О.В. Курбатовою запропоноване таке визначення цього процесу: «соціальне проектування – обґрунтоване конструювання соціального об'єкта, як стану і як процесу, що відповідає заданим вимогам і намічається до побудови в близькому або віддаленому майбутньому. Об'єкт соціального проектування – організація соціальних зв'язків, відносин у всіх сферах і на всіх рівнях життєдіяльності суспільства, а також її складові» [5].

Автори виділяють наступні параметри соціального проектування [4]:

- суперечливість соціального об'єкта;
- багатовекторність розвитку соціального об'єкта;
- неможливість опису соціального об'єкта кінцевою кількістю термінів будь-якої соціальної теорії (принципова неформалізованість);
- багатofакторність буття соціального об'єкта;
- наявність безлічі суб'єктивних складових, визначальне співвідношення належного та існуючого у відношенні розвитку соціального об'єкта;

– суб’єктивні фактори формування соціального сподівання, соціального проектування;

– фактори, що визначають різні критерії оцінки зрілості розвитку соціального об’єкта.

Соціальне проектування є моделлю соціальної дії та її практичною реалізацією, тому воно має об’єктивні передумови, що роблять його необхідним і соціально значущим, а саме [4, с. 32–35]:

– суспільна потреба в цілеспрямованій зміні й розвитку тих чи інших соціальних систем або соціальних об’єктів, їх властивостей або взаємовідносин;

– соціальна необхідність у подоланні стихійного розвитку соціальних процесів і забезпечення їх спрямованості на задоволення соціальних потреб;

– потреба в реалізації соціальної творчості;

– соціальна необхідність у планомірному, передбачуваному, прогнозованому і керованому розвитку соціальних систем і процесів;

– потреба у створенні динамічних соціальних систем, що характеризуються збалансованістю відносин усередині них самих гармонізацією відносин з іншими системами;

– орієнтація на оптимальні форми буття соціальної системи, її ефективність, раціональність;

– соціальна потреба в реалізації конструктивного характеру соціальних процесів;

– соціальна потреба в зниженні рівня соціальної деструкції, соціальної ентропії, невпорядкованості, неорганізованості та нестабільності.

Основна мета соціального проектування як специфічної управлінської діяльності – створення соціальних проектів. Соціальний проект як комунікат являє собою систему особливих знаків, підібрано розташованих і пов’язаних певною залежністю, а також свідомо розроблених і науково-обґрунтованих характе-

ристик, що дають конкретні знання про майбутній бажаний стан соціальної системи або процесу.

Центральний момент соціального проектування – розробка оптимальних параметрів самих соціальних зв'язків та їх організаційних форм. Це – визначення ефективних засобів і умов доступу до значущих для життєдіяльності суб'єктів, об'єктів, механізмів розподілу цінностей, його принципів, засобів соціального контролю та стимулювання соціальної активності, способів участі в спільній життєдіяльності й зняття соціальної напруженості, механізмів соціального просування тощо.

Основною кінцевою стратегічною метою соціального проекту є створення оптимальної спільності організації колективних відносин з урахуванням об'єктивних умов і життєдіяльності різних соціальних груп.

Суб'єктом соціального проектування є різні носії управлінської діяльності – як окремі особистості, так і організації, трудові колективи, соціальні інститути тощо – що ставлять своєю метою організоване, цілеспрямоване перетворення соціальної дійсності. Необхідна атрибутивна сторона суб'єкта проектування – його соціальна активність, особиста участь у процесі проектування. Від знання й уміння, творчості й майстерності, культури й рівня мислення суб'єкта проектної діяльності, від конкретних здібностей людей аналізувати і синтезувати інформацію та видавати оригінальні ідеї багато в чому залежить якість розроблених моделей і проектів.

Оскільки соціальні відносини реалізуються завдяки діяльності суб'єктів, самі суб'єкти як носії зв'язків також проектуються, виходячи з їх місця, ролі, функцій у системі соціальних зв'язків, впливу на них, ефективної в них участі.

Об'єктом соціального проектування виступають соціальні системи, процеси організації соціальних зв'язків та відносин у всіх сферах і на всіх рівнях життєдіяльності суспільства, а також взаємодії, включені у проектну діяльність, що піддаються впливам суб'єктів проектування і виступають основою для цього

впливу. До проблемного поля соціального проектування попадають об'єкти різноманітної природи [4, с. 57–58]:

- об'єкти, що піддаються організованому впливу;
- людина як суспільний індивід і суб'єкт історичного процесу та соціальних відносин;
- елементи і підсистеми соціальної структури суспільства;
- суспільні відносини;
- елемент способу життя.

Етапи проектування – система прийомів, методів, правил, процедур, операцій створення соціального проекту. Найбільш загальноприйнятою є наступна схема соціального проектування:

1. З'ясування проблеми. Предметна проблемна ситуація (організаційна, соціальна) – якість соціальне протиріччя, що вимагає організації цілеспрямованих дій для його усунення або вибору однієї з можливих альтернатив соціального розвитку.

2. Соціальне замовлення – виступає як певна соціальна установка на розробку конкретних заходів щодо реалізації матеріальних і духовних потреб людей, вирішення протиріч, пошуку компромісу. Соціальне замовлення формується на усвідомленні необхідності рішення соціальної проблеми, що виникла, без чого неможливо подальше ефективне функціонування і розвиток спільноти, успішне просування вперед.

3. Соціальний паспорт. Паспортизація об'єкта – одержання точних даних про систему, процес або явище, опис їх станів, функціонування і розвитку.

Паспорт – це зведений документ, у якому відображаються кількісні та якісні параметри системи, що впливають на функціонування і розвиток, аналізуються структури елементів. У соціальному паспорті повинні міститися основні відомості про зміни соціальної структури, умови охорони та оплати праці, житлових і культурно-побутових умов тощо. Етапи створення паспорта соціальної структури (загальний ескіз) наступні:

- визначення характеристик і параметрів, що впливають на нормальне функціонування та розвиток системи, їх класифікація і диференціація;

- розробка форм паспорта (внесення показників, що будуть змінюватись під впливом керуючої підсистеми);
- заповнення форм паспорта, одержання необхідних даних через роботу з документами, анкетування, інтерв'ювання тощо.

4. Мета проекту – є приводом для початку будь-якої людської діяльності. Дійсне розуміння суб'єктами мети – запорука успіху. Процес побудови мети відповідає в мисленні процесу практичної діяльності. Цілепокладання містить у собі три основних ланки:

- відображення потреби (мотив);
- відображення шляхів і способів її задоволення (планування, програмування дій);
- відображення кінцевих результатів, наслідків (прямих і побічних, бажаних і небажаних).

Обґрунтування мети повинне починатись із:

- визначення дії, яку варто почати;
- виділення найважливіших результатів;
- зазначення термінів передбачуваного досягнення мети;
- визначення витрат на досягнення мети;
- установа контролюючих критеріїв, що можуть свідчити про те, що мета досягнута, забезпечити впевненість у тому, що діяльність, спрямована на досягнення мети, контролюється тим, хто її встановив.

5. Задачі проекту. Після визначення цілей, спираючись на них, важливо установити головні задачі, що стоять перед соціальною системою. Задачі проектування формуються на основі ретельного вивчення стану системи, її матеріальних, трудових, фінансових ресурсів, норм і нормативів, задоволення певних соціальних потреб.

6. Прогноз. Прогнозування – один з найважливіших етапів проектної діяльності. Соціальне прогнозування – це передбачення тенденцій і перспектив можливого розвитку соціальних систем, об'єктів, процесів.

7. Конструкт – це формування теоретичного знання. З різноманіття моделей за наявних ресурсів дуже важливо вибрати

найбільш ефективну, що забезпечить найменші витрати при досягненні запланованого ефекту – конструкт соціальної системи.

8. Проект. На цьому етапі ідеальна модель виражається в системі знаків, визначаються конкретні особливості системи, параметри як блоків, так і окремих елементів, уточнюються існуючі в ній зв'язки.

Запропонований алгоритм має зрозумілу наочність та достатню простоту програмної реалізації.

Концептуальний контекст соціального проектування орієнтований на розробку концепції соціального об'єкту, яка має закінчуватись соціальним результатом і соціальним ефектом мультиплікаційної дії.

Література:

1. Антонюк Г.А. Социальное проектирование: некоторые методологические аспекты. Минск : Наука и техника, 1978. 127 с.
2. Антонюк Г.А. Социальное проектирование и управление общественным развитием: теоретико-методический аспект. Минск : Наука и техника, 1986. 204 с.
3. Дридзе Т.М. Две новые парадигмы для социального познания и социальной практики. *Социальная коммуникация и социальное управление в экоантропоцентрической и семиосоциопсихологической парадигмах: В 2 кн.* РАН. Ин-т социологии. Центр соц. упр., коммуникации и соц.-проектных технологий; Отв. ред. Т.М. Дридзе. Москва : Изд-во Ин-та социологии РАН, 2000. Кн. 1. С. 5–42.
4. Курбатов В.И., Курбатова О.В. Социальное проектирование: проблемы развития и опыт. Киев : Радянська школа, 1988. 392 с.
5. Курбатов В. И., Курбатова О. В. Социальное проектирование. Ростов-на-Дону : Феникс, 2001. 416 с.
6. Луков В.А. *Социальное проектирование*. 7-е изд.. Москва : Изд-во Московского гуманитарного университета : Флинта, 2007. 240 с.
7. Серёгина В.В., Шаповалова Л.Н., Середина М.Н. Социальное проектирование и конструирование как социально-философская теория и общественная практика. *Научно-методический электронный журнал «Концепт»*. 2016. Т. 40. С. 59–63. URL: <http://e-koncept.ru/2016/56901.htm>.